

natuurreservaat de blankkaart

Praktische gegevens.

Oppervlakte : 70 ha vijver (50 ha open water en 20 ha rietmoeras) in eigendom en beheer van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten v.z.w., 10 ha kasteelpark in huur.

Conservator : Paul Houwen, Ieperssteenweg 77, 8178 Woumen, tel. 051/544262. Toegang : vrije wandeling in het kasteelpark, verder enkel ter gelegenheid van geleide bezoeken.

Geleide bezoeken : excursie langs de NO-oever op vastgestelde data.

Bijeenkomst aan het informatiecentrum, gelegen in het kasteelpark. Duur : ongeveer twee uur, laarzen bij nat weer noodzakelijk, verrekijker nuttig. Groepen die het reservaat op andere data wensen te bezoeken dienen contact op te nemen met de conservator.

Informatiecentrum : hier wordt steeds een kleine tentoonstelling gehouden i.v.m. ontstaan, flora en fauna van de Blankaart en er kunnen inlichtingen verkregen worden. Mogelijkheid tot het kopen van stickers, posters, folders, natuurboeken e.d.

Geopend voor en na elk geleid bezoek.

1. Ligging.

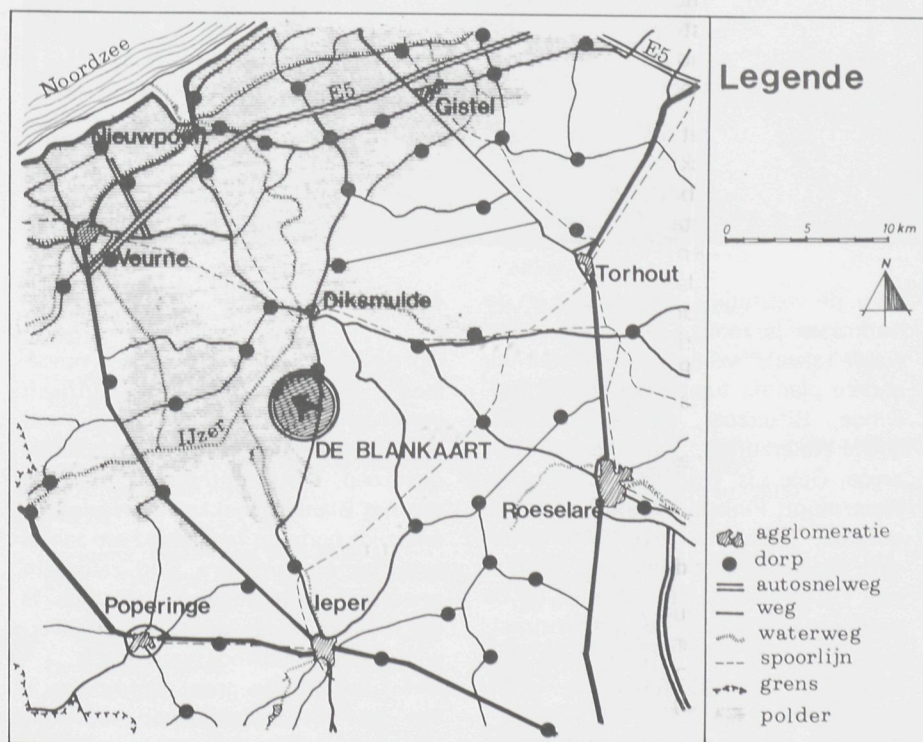
Langsheen de rechteroever van de IJzer, tussen Oostvleteren en Diksmuide, strekken zich de "IJzerbroeken" uit. Langs de Handzamevaart lopen ze verder oostwaarts, een poldering vormend in de zandleemstreek. Dit ruim 4000 ha groot weidegebied behoort tot de natste polders en vormt bij overvloedige regenval of plotse dooi het natuurlijke winterbed van de IJzer.

Centraal op het laagste punt van de broeken (slechts 2,6 m boven de zeespiegel) bevindt zich de Blankaart : een ongeveer 70 ha grote, ondiepe vijver, voor 20 ha ingenomen door rietmoeras. Hij wordt gevoed door 6 beken, die zowat 6000 ha landbouwgrond ontwateren, vooral uit de hoger gelegen zandleemstreek. Het water is hierdoor relatief voedselrijk.

2. Ontstaan.

De Blankaart dankt zijn ontstaan vermoedelijk aan een turfonginning, die hier een aanvang nam rond 1500. In de polders vindt men immers op vele plaatsen veen (turf) in de ondergrond, veelal zeer ondiep, die nog tot in de 18e eeuw gedolven werd als brandstof. Deze weerlaag bestaat uit de resten van een moeras en bosvegetatie die tijdens de overstroming van de zee tussen de 4e en 8e eeuw na Christus (tweede Duinkerke transgressie) met een laag klei werd overdekt (de huidige polderklei).

De turfonginning verklaart de geringe diepte van de vijver : gemiddeld minder dan 1 meter. Men was toendertijd immers niet in staat de veenlaag dieper

dan een paar meter te ontginnen wegens het zeer hoge grondwaterpeil. Volgens het Westvlaams idioticon van DE BO (1892) is de naam "Blankaart" een oud woord dat "vijver" betekent (vermoedelijk houdt het woord verband met de uitdrukking "blank staan", hetgeen "onder water staan" betekent). De Blankaart is dus een "laagveenplas". Tengevolge van het verlandingsproces vormde zich rond het open water een uitgestrekt rietmoeras. Reeds rond 1900 stond de Blankaart bekend als een uitzonderlijk natuurgebied met hoge botanische en ornitologische waarde. In 1959 werd het door BNVR gehuurd en in beheer genomen. Toen de vijver in 1977 te koop werd gesteld, werd hij door de vereniging aangekocht.

noordoostelijke oever laat aanbeuken, en er zo de rietbegroeiing in haar langzame opmars naar het open water stuit. De waterlelies, die vóór de eerste wereldoorlog nagenoeg de hele vijver bedekten, beperken zich nu tot enkele windbeschutte inhammen en tot de aangrenzende kleine vijvers (kasteel- en visvijver). Andere planten van het open water vindt men haast uitsluitend in de talrijke grachten en poelen in de omringende weilanden. De eigenlijke oevervegetatie bestaat hoofdzakelijk uit riet. Aanvankelijk vormt het riet hoge, monotone kragen langs het water, die plaatselijk worden voorafgegaan door een gordel van Kleine Lisdodde.

Verder landinwaarts, waar de bodem

verschijnen de forse, kleurrijke, vaak aspektbepalende ruigtekruiden met o.a. Valeriaan, Poelruit, Moerasspirea, Kattestaart, Wederik, Smeerwortel, Harig Wilgeroosje, meestal tesamen met veel Hennegrass. Deze duiden een reeds verder gezet verlandingsstadium aan. Vooral in deze zone komt verspreid veel struikgewas voor, hoofdzakelijk wilgen, die zich vooral sterk ontwikkeld hebben in de buurt van het imposante, dichte bos van de vroegere eendekooi, dat de gehele aanblik van de zuidwest-oever bepaalt. Wilgenstruweel vormt tenslotte vrijwel overal de grens van het rietland met de omringende weiden en hooilanden.

3. Vegetatie.

De 70 ha grote, ondiepe, voedselrijke vijver is voor ongeveer 20 ha ingenomen door dichte, hoge rietlanden. Deze zijn vooral goed ontwikkeld langs de inhammen en langs de zuidwestelijke oever, waar het moeras zelfs een breedte van circa 300 m bereikt.

Langs de noordoost-zijde van de vijver (langswaar de geleide wandeling doorgaat) is de rietkraag echter hooguit 40 m breed.

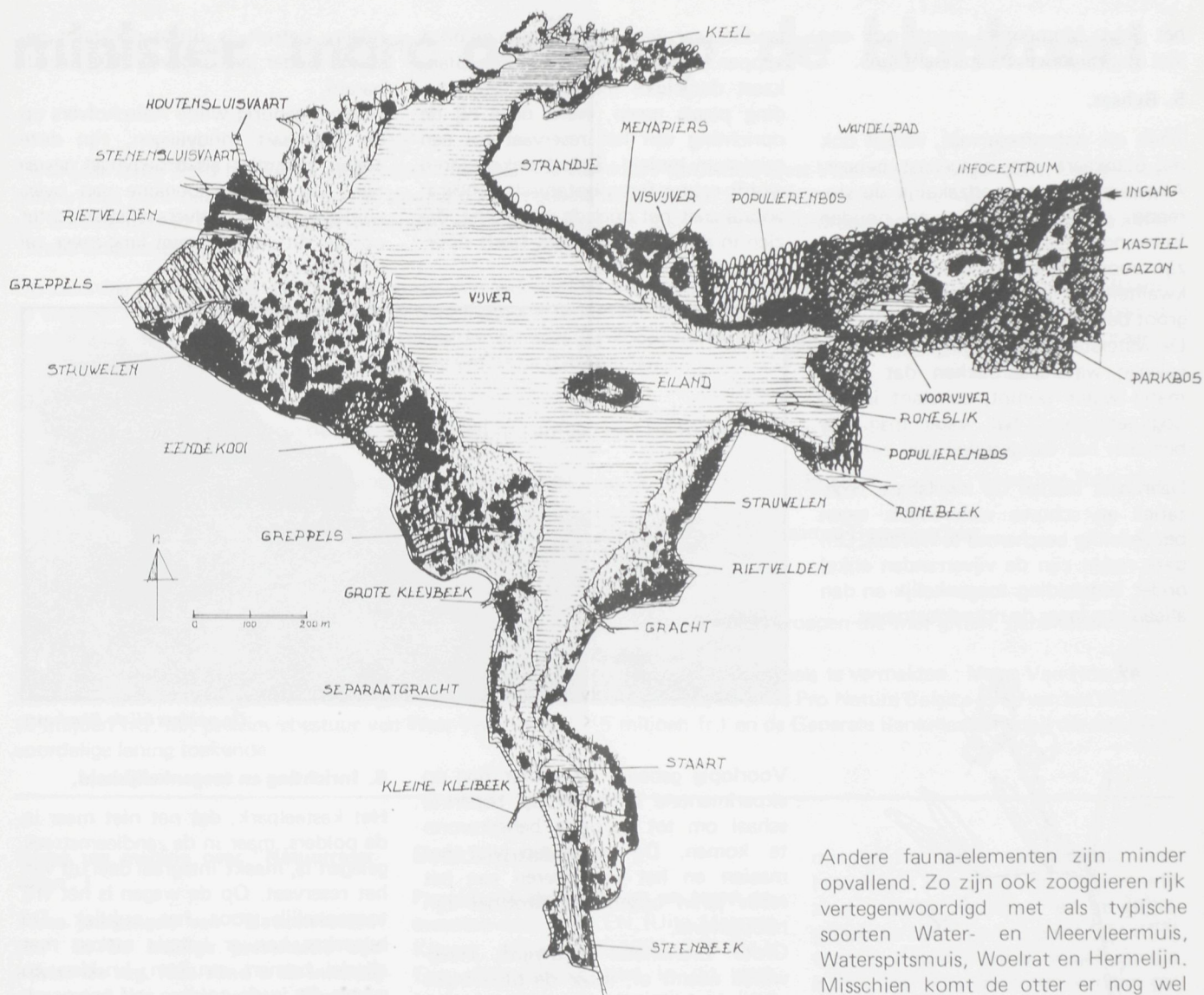
De oorzaak van dit opmerkelijk verschil is de overheersende zuidwestenwind die de golfslag steeds maar tegen de

door de vegetatie is opgehoogd en de rietkragen 's zomers niet meer onder water staan, vestigen zich talrijke andere planten tussen het riet: Haagwinde, Bitterzoet, Grote Lisdodde, Grote Waterzuring, Cyperzegge, Oeverzegge, Gele Lis, Wolfspoot, Glidkruid, Watermunt, Pinksterbloem, Grote Waterterpe, Basterdwederik, Moeraswalstro, Moerasvergeetmijnietje ... en ook veel Grote Bandnetel, wat wijst op de grote voedselrijkdom van het substraat. Hier groeien ook twee zeldzame soorten: Moeraslathyrus en Grote Boterbloem.

Nog wat verder van het open water,

4. Fauna.

Op de Blankaart treft men een opvallend rijk gevarieerd en zeldzaam geworden fauna aan. De vogels zijn wel de best gekende en meest opvallende diergroep. Het ornithologisch belang van het Blankaartbekken is tweeledig: enerzijds herbergt het gebied een aantal typische en voor ons land zeldzaam geworden broedvogels, anderzijds is het belangrijk als doortrek- en overwinteringsgebied voor watervogels. Het ruim 20 ha groot rietmoeras is een geschikt broedbiotoop voor verschillende vogelsoorten.

Aan de rand van de verlandingszone broedt de Fuut, de meest opvallende soort van het open water.

In de natste rietkragen nestelen ook Meerkoet en in sommige jaren zelfs Woudaapje en Grote Karekiet, twee zeldzame soorten.

De uitgestrekte rietlanden vormen het uitgesproken gebied van de Kleine Karekiet, terwijl iets drogere en dichter begroeide stukken met verspreide wilgenopslag verkozen worden door Bosrietzanger, Rietgors, Rietzanger, Snor en Cetti's Zanger. Hier nestelt ook de Bruine Kiekendief. De Blankaart is één van de weinige plaatsen in Vlaanderen waar deze soort sedert 1959 elk jaar met twee of drie koppels succesvol heeft gebroed.

In het eendekooibos is een Blauwe Reigerkolonie van zowat honderd broedparen gevestigd. Het parkbos van

de Blankaart biedt nestgelegenheid aan een grote verscheidenheid van zangvogels en enkele koppels Ransuilen.

De Blankaart en zijn gehele omgeving vormt tenslotte ook voor eendachtigen een aantrekkelijk broedgebied: de meest kenmerkende soorten zijn Wilde Eend, Slobeend en Zomertaling.

Tijdens het winterhalfjaar zijn grote concentraties watervogels in het Blankaartgebied te zien. Overdag rusten de meeste op de Blankaartvijver en op het nabijgelegen waterspaarbekken (60 ha), terwijl ze 's nachts vooral in de Broeken van Reninge, Noordschote en Merkem hun voedsel zoeken. Vijf tot zesduizend exemplaren zijn er helemaal geen uitzondering. Wanneer deze broeken overstromen, kunnen de aantallen wel eens oplopen tot 20.000, met vooral Smient, Slobeend, en Winter-taling.

Andere fauna-elementen zijn minder opvallend. Zo zijn ook zoogdieren rijk vertegenwoordigd met als typische soorten Water- en Meervleermuis, Waterspitsmuis, Woelrat en Hermelijn. Misschien komt de otter er nog wel voor, hoewel er de laatste jaren geen waarnemingen meer zijn van dit visetend roofzoogdier.

Amfibieën vinden we vooral in de vele sloten tussen de omliggende hooi- en weilanden: Alpen- en Kleine Watersalamander, Pad, Bruine en Groene Kikker.

Een vrij groot aantal vissoorten komt in de vijver voor: het meest algemeen zijn Paling, Blankvoorn en Brasem.

Ook minder algemene soorten als Grondel, Alver en Pos worden er soms aangetroffen.

De grootste soortenverscheidenheid wordt echter ontegensprekelijk gevormd door de ongewervelde dieren, waarvan echter tot nu toe slechts enkele groepen werden geïnventariseerd. Dit bracht 13 soorten libellen, 20 soorten water- en oppervlaktewantsen en 80 soorten loopkevers aan

het licht. Momenteel wordt ook een lijst opgesteld van de spinnenfauna.

5. Beheer.

Zoals elk natuurreservaat, vereist ook de Blankaart een aangepast beheer. Allereerst is het noodzakelijk de storende invloeden buiten te houden (uitwendig beheer). In de Blankaart zijn vooral de controle van de waterkwaliteit en van de waterstand van groot belang.

De waterstand wordt, gezien het nabijgelegen waterspaarbekken dat regelmatig water pompt, constant in het oog gehouden: het water mag niet beneden het vastgestelde peil zakken.

Daarnaast dienen de kwetsbare vegetaties en schuwe watervogels tegen bezoedeling beschermd te worden. Om deze reden zijn de vijverranden enkel onder begeleiding toegankelijk en dan alleen nog langs de noordoostoever.

Moeraslathyrus

Daarnaast staat het inwendige beheer, dat tot doel heeft de aanwezige soortenrijkdom te bewaren en waar nodig of mogelijk te verhogen. Vooral in moerasvegetaties is het inwendige beheer van groot belang. Rietlanden dienen 's winters gemaaid te worden, anders evolueren ze op korte tijd tot ruigtevegetaties waarin forse, agressieve soorten zoals Grote Brandnetel, Haagwinde en Bramen snel het overwicht krijgen en de typische moerasplanten verdringen. Wilgen en ander struikgewas kan zich ongehinderd uitbreiden tot een dicht broekbos.

Het te voeren beheer is dus niets anders dan datgene wat de vroegere

landbouwer deed: riet maaien en hout kappen. Hoewel vroeger op de Blankaart dergelijke menselijke beïnvloeding plaats greep, werd deze bij de oprichting van het reservaat tot een minimum herleid. Sedert enkele jaren wordt echter terug botanisch beheerd, vooral met het doel de verruiging, die zich in de rietlanden sterk heeft doorgezet, tegen te gaan.

De polders bij de Blankaart

Voorlopig gebeurt dit echter nog op experimentele wijze en op beperkte schaal om tot de beste beheersvorm te komen. De resultaten van het maaien en het verwijderen van het reeds jaren opgehoopt strooisel zijn hoopgevend.

Grote Brandnetel verdwijnt, Haagwinde neemt af, maar de bloemrijke kruiden en fijnere moerasplanten als Poelruit, Valeriaan, Gele Lis, Pinksterbloem, Glidkruid e.a. nemen sterk toe.

Daarnaast wordt ook geprobeerd de agressieve uitbreiding van het wilgenstruweel wat in te dijken, daarom worden er heel wat wilgen weggekapt. (Zie ook "Natuurreservaten 79/2 "Beheer van Rietlanden in de Blankaart"). Specifiek beheer greep reeds kort na de inrichting van de Blankaart als natuurreservaat plaats.

Er werd gepoogd de vroeger aanwezige Reiger- en Aalscholverkolonie, die er verdreven was, terug te krijgen. Om deze reden werden Blauwe Reigers en Aalscholvers vanuit Nederland ingevoerd, om de basis te vormen van een nieuwe, wilde kolonie. Wat de

reigers betreft is dit experiment geslaagd (ieder jaar ongeveer 100 broedparen).

Hoewel gedurig wilde Aalscholvers op de Blankaart rondvliegen, zijn deze echter nog niet als broedvogel gevestigd. De recente toename van overwinterende Aalscholvers wijst er echter op dat dit wellicht niet lang meer zal uitblijven.

6. Inrichting en toegankelijkheid.

Het kasteelpark, dat net niet meer in de polders, maar in de zandleemstreek gelegen is, maakt integraal deel uit van het reservaat. Op de wegen is het vrij toegankelijk voor het publiek. De bezoeker kan er kennis maken met allerlei bomen, struiken, kruiden en vogels die in de polders zelf haast volkomen ontbreken.

Van op de brug heeft men een prachtig uitzicht op de vijver met zijn uitgestrekt rietmoeras.

De oevers van de plas zijn enkel toegankelijk tijdens de geleide bezoeken. Een bezoek aan de omgeving van de Blankaart is eveneens zeker de moeite waard. Langs en in de weiden en hooilanden, greppels en poelen zijn talrijke moeras- en waterplanten en hun begeleidende dierenwereld te observeren.

De steeds aanwezige weide-, moeras- en roofvogels maken daarbij het broeklandschap tot een fascinerend schouwspel. De geïnteresseerde bezoeker kan verder terecht in het informatiecentrum.